

några i gemenskapen har avlidit, och det är därför både rimligt och trovärdigt att begravningsretoriken har ett stort förklaringsvärde för flera av uttryckssätten i brevet. Däremot är det knappast hela brevet som passar in på den beskrivning Cho ger oss. Den långa berättande delen handlar inte om förlusten av kristna vänner utan om vilket gott föredöme församlingen varit för andra kristna, vilken stolthet avsändarna känner för dem, och hur mycket Paulus längtar efter att åter få besöka dem. Av de uppmanande avsnitten i andra halvan av brevet är det egentligen bara det tredje (4:13–18) som är avsett att trösta de sörjande – de övriga handlar snarare om vikten av att leva heligt (4:1–8), leva lugnt och stilla (4:9–12), vara redo för Kristi återkomst (5:1–11), och sträva efter god ordning i gemenskapen (5:12–22). De återkommande varningarna att Guds vrede väntar den som inte uppnår erforderlig helighet före Jesu återkomst (1:10, 2:16, 4:1–8, 5:9, 5:23) passar heller knappast in i begravningsretoriken. Tröstemotiven finns där, men är inte brevets primära ärende.

Carl Johan Berglund, Åbo Akademi

STEPHEN C. DALEY

The Textual Basis of English Translations of the Hebrew Bible

Supplements to the Textual History of the Bible 2, Leiden: Brill, 2019, inbunden, xxviii + 475 sidor, SEK 1727, ISBN 978-90-04-39175-8

Denna boks förlaga är en avhandling försvarad vid Hebrew University (Jerusalem) 2007. Boken analyserar textunderlaget för ett antal översättningar av den Hebreiska bibeln till engelska. Syftet är ”to work beyond existing uncertainties regarding the textual basis of the English translations of the Hebrew Bible” (xv). Två huvudfrågor anges: ”What developments can be defined with regard to the textual basis of English translations?” och ”How can the text-critical nature of the individual translations be characterized and compared?” (1). Studien är alltså både synkron (den karakteriserar varje enskild översättning) och diakron (den jämför översättningar och kartlägger förändringar över tid). Tjugotvå engelska översättningar undersöks, från King James Version (1611) till

New Living Translation (1996). Eftersom det gått lång tid mellan avhandlingen (2007) och denna bok som bygger på den (2019), finns också ett appendix där Daley studerar fem nyare översättningar – från English Standard Version (2001) till International Standard Version (2014). De översättningar som Daley studerar omfattar alltså ett över 400 år långt tidsspann.

Som Daley konstaterar har det inte funnits någon samlad, komparativ studie av vilken text engelska biblar egentligen översätter. Även om ämnet adresseras regelbundet av såväl forskare som översättare, diskuteras det sällan på ett mer systematiskt sätt. Det är alltså denna brist som Daley vill avhjälpa med sin studie. Att kunna studera detta på ett systematiskt sätt är inte minst en fråga om metod. I bokens andra kapitel utvecklar Daley därför en trestegsmetod med syfte att studera de engelska översättningarnas eklekticism, vilket definieras som "the selective adoption of non- \mathfrak{M} variations into translations that primarily reflect \mathfrak{M} " (168). \mathfrak{M} är en helt naturlig utgångspunkt eftersom de allra flesta översättningar av den Hebreiska bibeln har denna text som sin bas.

Daleys trestegsmetod startar inte med översättningarna, utan med källtexterna. För en given text, som 1 Mos 49 (en av de texter Daley närstuderar), redovisas alla varianter jämfört med \mathfrak{M} . Dessa delas sedan in i översättbara (translatable) och icke-översättbara (non-translatable) varianter. De icke-översättbara varianterna, som definieras av att de normalt sett inte skulle märkas i en översättning, är till exempel ortografiska. När de översättbara varianterna har isolerats, delas dessa i sin tur in i textuella (textual) respektive icke-textuella (non-textual) korrespondenser (correspondences). Den senare kategorin består av "coincidental agreements" (33–34) mellan en översättnings återgivning och en viss textkritisk variant. Sådana "coincidental agreements" är just slumpvisa och kan vara följderna av "stylistic adjustments" (44) eller "linguistic amelioration" (47), vilket i regel är en konsekvens av en viss översättningsteknik och alltså inte av ett medvetet textkritiskt ställningstagande. Det tredje och sista steget består i att jämföra de textuella korrespondenserna med de olika översättningar som studeras. Det är

alltså först här som de engelska översättningarna kommer in i bilden. På detta stadium kan Daley identifiera specifika perikoper där en viss översättning har avvikit från \mathfrak{M} .

I kapitel tre tillämpar Daley sin metod på fyra texter: 1 Mos 49, Hab 3, Ps 139 och Ords 14. När det kommer till resultat och empiri är detta kapitel bokens viktigaste och mest substantiella. I kapitlets sista sidor (167–173) konstaterar Daley sammanfattningsvis att de engelska översättningarna – föga förvånande – ”reflect varying degrees of eclecticism” (168), men också, vilket kanske är mer intressant, att ingen översättning uppvisar ”precisely the same departures from \mathfrak{M} ” (169). Daley kan alltså belägga att ingen av de översättningar han studerar representerar exakt samma text när det kommer till de undersökta avsnitten. Daley konstaterar vidare att de engelska översättningarna ”with the lowest number of T[extual] C[orrespondences] reflect a conscious or subconscious wish not to become involved in textual questions by adhering to \mathfrak{M} ” (169). Med andra ord verkar det som att en del översättningar av en eller annan anledning vill undvika att engagera sig i textkritiska frågor.

Daley kan vidare belägga hur textkritiska preferenser (vilka naturligtvis är avhängiga forskningsläget under en given period) har växlat över tid. Utifrån en stor mängd komparativ data kan Daley klart och tydligt visa hur sådana trender har kommit till uttryck inte bara inom textkritiken som forskningsfält, utan också hur de konkret har påverkat översättningar av den Hebreiska bibeln, eller mer precist vilken text som har valts för dessa översättningar. Vad gäller översättningarnas eklekticism kan Daley så urskilja tre perioder: den första (1611–1917) präglas av minimal eklekticism, den andra (1924–1970) av maximal eklekticism, och den tredje (1971–1996) av moderat eller modererad eklekticism.

De följande tre kapitlen (4, 5 och 6) tillför ytterligare data genom att studera paratextuella \mathfrak{M} -element som *Ketib-Qere* (kapitel 4), förekomsten av emendationer (kapitel 5) samt inflytande från Qumran-texterna (kapitel 6). Resultaten från dessa tre kapitel bekräftar i stort sett den ovan nämnda periodiseringen. Ett av de mest intressanta resultaten

kommer från kapitel 6: medan man kanske spontant skulle tänka att den textkritiska diversifieringen ökade efter upptäckten av Qumran-texterna, det vill säga att eklekticismen skulle ha blivit större, tycks i själva verket det motsatta vara fallet. Även om Qumran-texterna i vissa fall representerar en "bättre" text än \mathfrak{M} , har de på det stora hela bekräftat den masoretiska textens trovärdighet (325). De engelska översättningarnas eklekticism har därför minskat under perioden från 1971 och framåt. Som Daley noterar: "two decades is a reasonable interval to allow for the developments of new understandings in text-critical scholarship and then an outworking of the same in translations intended for the public" (324).

I det åttonde kapitlet kalibrerar Daley den ovan nämnda periodiseringen: medan översättningarna från den första perioden är mycket lika varandra vad gäller graden av eklekticism, är översättningarna från den andra och tredje perioden mer skiftande. Daley kompletterar därför periodiseringen med en typologi där fyra olika typer av översättningar ryms, som han benämner traditionella, ny-traditionella, analytiska och kritiska (376–382). På detta sätt kan Daley också, åtminstone antydningvis, fånga in hur de olika översättningarnas textkritiska profiler kopplar till vissa konfessionella eller ideologiska tendenser hos översättningarna inklusive deras uppdragsgivare och tilltänkta avnämargrupper.

I kapitel nio går Daley från den deskriptiva hållningen i studiens tidigare kapitel till en mer preskriptiv eller normativ hållning. Efter att ha konstaterat att ingen av de översättningar han undersökt representerar exakt samma textunderlag, tydliggör Daley att han anser detta vara ett problem. Detta kopplar Daley till de "faith communities" (413) – såväl kristna som judiska – som använder sig av Bibelns texter. De skulle enligt Daley vara mer betjänta av en och samma bibel, så att säga. Detta har att göra med Bibelns auktoritet (eng. "authority") och kanonicitet (eng. "canonicity"), vilket är en angelägenhet för de sammanhang som håller Bibeln för att vara religiös skrift och därmed i någon mening auktoritativ. Daley rekommenderar en gemensam konsonanttext (som representeras av \mathfrak{M}), ett gemensamt fasthållande vid en av flera möjliga lit-

terära former av ett och samma avsnitt – med preferens för \mathfrak{M} – samt en moderat position när det kommer till emendationspraxis och användandet av de paratextuella element som hör till \mathfrak{M} . Kanske är rekommendationerna (som jag inte kan diskutera utförligare här) för allmänt hållna för att kunna resultera i en gemensam textbas för framtida översättningar, och det är knappast givet att olika ”faith communities” skulle kunna enas kring gemensamma textkritiska preferenser (hur löser man till exempel problemet med Ps 22:17 i olika delar av judisk respektive kristen tradition?), men det är i alla fall enligt min mening positivt att Daley tar steget från den deskriptiva hållningen till en preskriptiv. Hans bok handlar trots allt om hur textkritik kommer till konkret uttryck i praktisk bibelöversättningsverksamhet. Därför är ämnet inte bara av intresse för exegeter eller filologer, utan även för översättningsforskare, praktiskt verksamma översättare, och inte minst för de ”vanliga” bibelläsare som dagligen interagerar med de bibeltexter vilka är resultatet av att en viss textform har blivit konstruerad och därefter översatt till ett visst språk. Daleys bok är omfattande och berör ett komplext och tekniskt ämne, men är välstrukturerad och överraskande lättläst. Den borde ha potential att få stor spridning.

Richard Pleijel, Stockholms universitet

BENJAMIN H. DUNNING (RED.)

The Oxford Handbook of New Testament, Gender, and Sexuality

Oxford: Oxford University Press, 2019, inbunden, xxv + 736 sidor,

SEK 1380, ISBN: 978-0-19-021339-8

”Feministisk exegetik” har idag utvecklats till stora internationella forskningsfält där feministisk forskning ingår i en bred genusforskning som inkluderar maskulinitetsforskning och queerteori. Andra teoretiska perspektiv, till exempel från postkoloniala studier, samverkar i dagens exegetik ofta med feministiska perspektiv och bredare genusperspektiv. Forskning om samspel mellan genus samt förståelser av kropp och sexualitet har också givit många intressanta resultat. ”Intersektionalitet” är etablerat också i exegetiken, alltså studier av hur olika maktordningar